

יונה בלבוש מודרני

מאת אביב עקרוני

התגללות, אנוני דוחקים את הקץ, הקץ דוחק אנוני, עלי לקבל את הדין, הדין מקבל אנוני, מהי יהיה צלול, כשצלול נהיה צלולים וכו'.

גם במישור התאטרלי מנפת התצ' סדה התג'יות כיון שאין כאן כל הדי' פתחת דראמטית, הכל מתרחש במעט כמו בספר יונה ודוקא איתן. תמונת המנסות להמחיש קשה מן החסר ב' סקרא, הן תלקיות ביותר.

אכן, הבחנה חשובה-הוצינית לערוך ביקורת ומאן של ערכי החברה האנו' שית הסודרנית לא עלתה בקנה אחד עם המבנה התאטרלי, הסגנון השישי יא מלאכותי ורוב הרעיונות לא תבי' ער לכלל נכוש.

יהודה עמיחי ידוע לציבור הרחב בעיקר כמשורר. בשנים האחרונות ניכר בו מעבר מודגש מן השירה לפזיזות (קובץ הספורים, ברות הנוראה ו' זאת') ועתה אנו עדים לתורות ספרדית נוספת - הפעם לתחום הפחות, אחד המתנות שלו יצא לאור כחוד' עכשירי: "מסע לניצוה".

המחזה מספר על יונה, איש פשוט ורגיל שהיו נשתנו במפתיע והוא נאלץ לעזוב את אשתו ואת ביתו ולצאת לניצוה. הוא אמנם מנסה להשי' תחורר ולהתחמק משליחות זו, אך אינו מצליח. אולם בכואו לעיר מתברר כי בני-העיר אינם מתנגדים לדברי נבואתו; מקבלים אותו כהלכה ואף משתמשים בו למטרותיהם - השליח החוזני נתפס למשרתם הסמוי של שלישי העיר, כך נכשלת, בסופו של דבר, השליחות שהושי' לה על יונה.

בסיס סיפורי זה הותאם במיוחד לטקסט המקראי כדי להעלות רפנות של יונה מודרני. המגלם את ביחוד בעולם המכוכה של ימינו. עמיחי מבי' לית להמחיש במקומות רבים במחזה את ההיסוס והסקפוק שהם מנדיחלקו של האדם הנקלע בין שאיפת הג' חיות וחוסר לבסי המצפון לבין זיקי הרגש האנושי ושרידי המצפון המשי' תערים עליו, מנודדים אותו ומשברים אותו לשליחות ולחיפוש אחרי ערכים של ממש.

אולם מחוזו של עמיחי לא נתפס למחזה של חיפוש אמיתי משחי בחי' נות; ראשית התצמדות הרבה מדי לי טקסט המקראי, הויקה לתהליכי חיפוש תיאטרליים ואידאיים כאחד, ושנית, אין הקורא רואה לנגד עיניו מסכת ערכים ברורה שהניכור, לכאורה, מהמשה. לצ' מת זאת, אפשר לנלות במחזה סממנים ואף תמונות שלמות סטיו-סאטיריים, יש ניסוחים המעוררים את הרושם שהנה לועז המתברר לחברה בה הוא חי - לצביעות, לשקר ולמרמה, לחוסר היחס לאדם, אך רא עקא, שבד מקר' מות מעין אלו (שיש בהם ודאי טעם לשבח) ישנן כיצירה תביעות סאטיריות סמין אחר שיש בהן טעם לפגם. למי של - סאטירה נלענת על התנתת החברה, על ממשלה מדומה המוצגת כדמויות שלושה. מנתחים" ועוד, ולי' דוגמה - "הבלך יירד מכסאו, כשי' צבא ערנטיים וצלמים בעקבותיו, תמלך יירד גמא וישב במדבר כנקתה ש' בה טלפון, הסקה ופיה חמים ותחת שסמר כבד יקרא בספרים נוצקים" (ע' 54). - קטע המגוי כאילו; בת"י אם למסור בתנ"ך על סלך ניצוה, אך תכנו אינו מותיר מקום לספק בקשר לרמזים על האיש משדה-בוקר סאטירה מעין זו יכולה להיות טובה כשלעצמה, אך היא חסרת משקעות בהקשר שבו היא מופיעה במחזה. משי' הו דומה לכך מצוי אף בהמשך - "הרחיה היא לנו תחיה, הסחכת טובה מעצבת, נעשה מן ההיסוס כוחות סוס..." (ע' 59) - ניסוח שאין בו ממש ואינו אלא שחוקים מלים עלוב לסדי. קיימים אמנם מה רשם אף קטעי סאט' טירה טובים, כגון היאור העתונאי המעונין רק לשאול שאלות ולא לשי' מוע תשובות עליהן. וחבל שהמאסיות של עמיחי אינה חד-משמעית וברורה ככתובותיה ובמערך קטעית.

מערך הדמויות של היצירה, כאשר עוד יותר את הרגחה הרואה כאן גם יונג'ל ליצירה סאטירית או מעין אלי' נוריה סאטירית, שאלמלא כן ודאי הי' הדמויות וזכות לעסקת יתר ולעיצוב מפורד יותר, שטחיות תכנית זו מת' גלח דמויות, המנתחים, הספר ועוד תוצירות, כאמור, על ויתור מודע ב' דרך ההעסקה שלא הביא בעקבותיה הצלחה בצד הסאטירי.

גם בדיקת התקבלות התג'יות מעני' נה במסקנותיה השליליות עצם נטילת הנושא המקראי ודאי שאינה מסולת, ואם רצה עמיחי הק להראות כי יונה המודרני עוד חלש מן התג'י או - שיזנה התג'י שלם גם בזיקוסי וגם בהחלטותיו ואילו יונה המודרני אינו עור. שלם עם עצמו - הרי שהצליח, אולם נקודת התורשה היא בכך, שהי' מחזה לובש בודך-כלל צורת של פ' צורה מקראית, עד כדי כך שאם בתנ"ך אומר יונה - "סוף חבוש לראשי", הרי כאן מתואר יונה באופן מניחף כשסוף באמת חבוש לראשו.

במישור הסגנוני נמצא כאן המשך ישיר לשידיו ולסיפוריו של עמיחי, אולם ממפני הסגנונים פוטיעיה כאן ללא הברחות, במשחקי-מלים חסרי-מש' מעות עבוסה אסוציאטיבי-שמיעתי שהי' ניע עד לידי קיצוניות ואבסורדיות כגון - "לאבד עצמי לדעת ולעצ' את אשר אני מאבד", נביא - נביא משי'